

CZU 028:82.09=135.1

CITITORUL ÎN EPOCA SUPRAOFERTEI*Ivan PILCHIN,
redactor-șef*

În celebra prefață la romanul *Pierre și Jean* (1887), un text important pentru înțelegerea modernității literare, Guy de Maupassant surprinde, la un moment dat, o stare de lucruri care poate fi urmărită și astăzi, când lectura este adesea subordonată avalanșei de (supra)ofertă editorială. Scriitorul constată că publicul cititor se fragmentează în grupuri care îi cer autorului să le răspundă propriilor așteptări: „Consolez-moi. – Amusez-moi. – Attristez-moi. – Attendrissez-moi. – Faites-moi rêver. – Faites-moi rire. – Faites-moi frémir. – Faites-moi pleurer. – Faites-moi penser”. Cu alte cuvinte, cititorii se apropie de carte pentru divertisment („distrează-mă”), pentru alinare („consolează-mă”), pentru un exercițiu intelectual („fă-mă să gândesc”) etc. Doar un segment restrâns de cititori („quelques esprits d’élite” – „câțiva aleși”, „câteva spirite de elită”), zice autorul, solicită cu adevărat un exercițiu artistic: „«Creează ceva frumos pentru mine, în forma care ți se potrivește cel mai bine, în funcție de temperamentul tău.» Artistul încearcă, reușește sau eșuează”.

Dialogul dintre autor și cititor nu presupune, bineînțeles, ca scriitorul să răspundă tuturor așteptărilor enumerate mai sus și nici ca cititorul să accepte necondiționat orice text disponibil pentru lectură. Întâlnirea veritabilă dintre autor și cititor apare atunci când, de ambele părți, există o anumită disponibilitate, când autorul vine cu un univers ficțional, un limbaj, un complex de imagini, iar cititorul este capabil să le înțeleagă și să le interpreteze. Căutarea și/sau construirea unei astfel de relații este cu atât mai importantă astăzi, când oferta de carte a devenit aproape nelimitată. Niciodată, probabil, publicul cititor nu a avut acces atât de direct și rapid la atâtea titluri, recomandări, noutăți editoriale.

În asemenea condiții, lectura presupune tot mai mult discernământ în alegerea lecturilor și în felul în care ne investim timpul.

Un text care răspunde sensibilității și experienței unui anumit cititor poate avea un ecou diferit în cazul altuia. Există cărți care ne întâlnesc la momentul potrivit și cărți pentru care nu avem încă experiența, răbdarea sau instrumentele de lectură necesare. Există, de asemenea, texte care nu ni se potrivesc pur și simplu. Aventura căutărilor, diversitatea opțiunilor și libertatea de alegere, care reies din aceste circumstanțe, constituie, probabil, una dintre cele mai frumoase dimensiuni ale experienței lecturii.

Maupassant respinge ideea unei formule unice a „romanului adevărat” și atrage atenția asupra faptului că fiecare mare scriitor își construiește propria modalitate de a reprezenta lumea. La rândul său, fiecare cititor (cât de justificat ar fi, și aici, să adăugăm calificativul „mare”?) se apropie de text prin propria experiență și sensibilitate, din perspectiva propriilor cunoștințe, amintiri și, uneori, a mediului din care face parte. Lectura în acest sens devine un punct de întâlnire dintre cele două perspective: lumea construită de autor și lumea interioară a cititorului. Uneori aceste lumi comunică imediat; alteori, apropierea cere timp. Uneori cartea îl provoacă pe cititor anume pentru că nu îi confirmă gusturile și/sau ideile, pentru că îl scoate pentru o vreme din propriul orizont de reprezentări.

În epoca comunicării digitale, recomandările algoritmice de carte tind să ne propună tot mai mult ceea ce seamănă cu ceea ce am citit deja, cu ceea ce ne-a plăcut sau am căutat. Or, devenirea unui cititor presupune și contrariul: întâlnirea cu texte neașteptate, cu alte stiluri, alte epoci, alte sensibilități. Totodată, supra-oferta editorială produce și o altă tentație: lectura grăbită. Putem observa că, astăzi, se citește mult și repede, deseori fragmentar, deseori sub presiunea noutății. Lista titlurilor citite riscă să devină, uneori, mai importantă decât ceea ce rămâne efectiv din ele, deoarece (suntem nevoiți să recunoaștem) capacitatea reală de a asimila ceea ce citim este limitată. În acest context, cultura lecturii înseamnă tot mai mult arta de a găsi, dintre nenumăratele cărți (și lumi posibile), acele texte (și universuri ficționale sau nonficționale) cu care putem intra într-un dialog autentic și cărora merită să le acordăm timpul și atenția necesare. Însă ce înseamnă, pentru fiecare dintre noi, o asemenea întâlnire rămâne, în cele din urmă, o alegere personală.